

Carl Fredrik Liljevalch jr

Carl Fredriks efterlämnade jättearv gjorde det möjligt att bygga vår konsthall. Läs om en generös storkapitalist som utvecklade företag i en rasande takt och inte minst frotterade sig med 1800-talets konstnärskändisar.

Liljevalchs konsthall är uppkallad efter den framgångsrike affärsmannen Carl Fredrik Liljevalch jr (1837-1909). Vad han själv skulle ha tyckt om det hela får vi aldrig veta eftersom initiativet till konsthallen togs efter hans död. Den supermoderna byggnaden på Kungliga Djurgården uppfördes nämligen med hjälp av pengar som blev över i hans bouppteckning.

Carl Fredrik jr:s liv sammanfaller också med Sveriges omvandling från bondesamhälle till industriland - en utveckling där han spelade en framträdande men idag nästan bortglömd roll.

Om Carl Fredrik Liljevalch jr hade funnits bland oss idag hade han säkerligen varit väl synlig i finansstidningar och ekonominyheter. Karriären omfattade uppdrag som verkställande direktör vid företag inom gruv- och malmineringen. Han verkade dessutom som ombud för de stormrika brittiska finansiärer som pumpade in kapital i Sverige under senare delen av 1800-talet.

Entreprenörssläkten Liljevalchs

Carl Fredrik jr föddes i Stockholm den 29 juli 1837. Familjen bestod av fadern Carl Fredrik, entreprenör och affärsman, modern Margareta de la Rose samt 10 barn varav endast sex stycken uppnådde vuxen ålder. De bodde under en period på adress Ferkens gränd vid Skeppsbron, och sedan nästan trettio år vid Folkungagatans slut, strax intill faderns träförädlingsrörelse vid Tegelviken. Från slutet av 1840-talet vistades den stora familjen ofta på Gotland, där fadern engagerat sig i Myrodlingsbolaget.

Den Liljevalchska klanen, även utanför Carl Fredrik seniors egen familj, var näst intill frenetiskt företagsam. Med en nedärvd entreprenörsanda, internationella kontakter och intresse för finanser, rederinäring och skogshantering formade sönerna, inklusive Carl Fredrik jr, sina egna karriärer.

Gemensamt för både den yngre och äldre generationen Liljevalch var att de helst inte ville rikta uppmärksamhet mot sina egna personer, trots deras stora insatser för svenskt näringsliv och engagemanget i arbetstagarna.

Från Visby till Londons bankvärld

Carl Fredrik jr sattes i skola i Visby men hans första anställning ordnades hos en av faderns affärsbekanta i Stockholm, nämligen tidningsmannen, liberalen och entreprenören Lars Johan Hierta (1801-1872) - numera kanske mest känd som Aftonbladets grundare. Carl Fredrik jr tog, liksom sin far, djupt intryck av Hiertas inställning till entreprenörskapet: pengarna skulle tjänas på affärer som var nyttiga för Sverige och vinsten användas till att förstärka näringslivet och förbättra levnadsvillkoren för dem som utförde arbetet.

Efter något år hos Hierta flyttade den unge Carl Fredrik jr till England för vidare skolning inom affärsvärlden. Här arbetade han under flera år åt den välkända bankfirman Thomson, Bonar & Co som investerade i den norrländska sågindustrin. I London lärde han känna flera betydande personer i engelska finansskretsar.

Järnvägsinitiativ och "malmdille"

När det var dags att flytta hem till Sverige placerade firmans chef - som uppmärksammat svenskens potential - Carl Fredrik jr vid Bergviks sågverk i Hälsingland. År 1868 utnämndes han till disponent vid Bergvik & Ala, 1872 blev han VD för Klotenverken och 1883 accepterade han uppdraget som VD för nybildade Grängesbergs Grufve AB - som utvecklades till Grängesbergsbolaget - samt dotterbolaget TGOJ (Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund Järnvägar). Enligt Liljevalch jr själv hade han någonstans längs vägen drabbats av "malmdille".

Carl Fredrik jr hade tidigt konstaterat att en förutsättning för utvecklingen av svensk industri var effektiva järnvägskommunikationer. Inom landet fanns varken kapital eller kunskap som kunde satsas på ett gemensamt järnvägsnät för industriell transport som så väl behövdes. Däremot fanns brittiska finansiärer som Carl Fredrik Liljevalch jr ville förmå till investeringar i svensk malmexport med vidhängande järnvägslinjer.

Förberedelserna för ett svenskt-engelskt samarbete påbörjades 1877 genom bildandet av en slags intresseförening, nämligen The Swedish Association Limited. 1896 bildades äntligen det kapitalstarka TGOJ med Liljevalch jr som drivande svensk huvudägare bland brittiska finansiärer. Med tiden köpte företaget upp metallindustrier längs järnvägssträckan och kom att bilda Grängesbergsbolaget. Detta bolag köpte i sin tur samtliga aktier i LKAB och de lappländska malmfälten och Liljevalch jr verkade som styrelseledamot. "Hans tanke om att egna investeringar och kapital skulle komma samhället och medborgarna till del kunde förverkligas."

Carl Fredrik bakom dagens SJ och LKAB

I dag tycks Carl Fredrik Liljevalch jr:s tidiga insatser för svensk industri och export märkligt bortglömda men avtrycken existerar fortfarande i form av SJ, SSAB och LKAB. 1957 blev LKAB helstatligt, i slutet av 1970-talet uppgick Grängesbergsbolaget i Svenskt Stål AB, medan TGOJ under 1980-talet överfördes till SJ och Banverket och införlivades med det övriga statliga järnvägsnätet.

Carl Fredrik jr:s framsynta investeringar i skog, malm och järnvägar, gav en enormt stor avkastning. Hans tanke om att egna investeringar och kapital skulle komma samhället och medborgarna till del kunde förverkligas. Under sin livstid donerade han omkring 3,3 miljoner kronor per år, i dagens penningvärde, bland annat till vetenskapliga ändamål och yrkesutbildningar. Eftersom han var stor förespråkare för kvinnans rätt till ett självständigt yrke utanför hemmet gynnade han Svenska Kontoristföreningen och Sjuksköteleföreningen med 8 miljoner kronor var, i dagens penningvärde.

Välgörare och nätverkare

De riktigt fattiga i samhället var också föremål för Carl Fredrik jr:s omsorger, och donationer till både organisationer och enskilda personer bidrog till lindring av den värsta nöden. Även plikttrogna och lojala medarbetare mottog chefens uppriktiga uppskattning i form av avsevärda summor. Hushållerskan och trotjänarinnan Elisabeth Lundgren sändes regelbundet till utländska kurorter och i Carl Fredrik jr:s testamente uppmanades hon, vid sidan av en ansevärd summa pengar, att välja de vackraste möblerna och andra delar ur bohaget för att skapa sig ett eget hem.

Carl Fredrik Liljevalch jr hade en stor umgängeskrets av en typ som idag skulle kallas nätverk. Han förenade gärna nytta med nöje och omgav sig med inflytelserika vänner. Men vänkretsen var inte någon likriktad skara - här fanns svenska och internationella finanspampar, vetenskapsmän, konstnärer och representanter för den radikala socialdemokratin.

När Carl Fredrik jr köpte Saltskog gård år 1881 i Södertäljes utkant blev det en självklar plats för många och stora bjudningar, liksom Medstugan - Liljevalchs jaktvilla i Jämtland som stod klar 1897 - där sällskapslivet var särskilt intensivt under höstens jaktveckor och vid påsk- och sommaresemestrar.

De konstnärer åtnjöt Liljevalch jr:s vänskap var bland andra Prins Eugen, Christian Eriksson, Anders Zorn, Eugene Jansson och Bruno Liljefors, som alla skulle bli

drivande i projektet Liljevalchs konsthall. Dessutom förmedlade deras gemensamma vän värdefulla kontakter mellan dem och konstintresserade kapitalister.

På så sätt fick exempelvis Anders Zorn sin inflytelserike mecenat Sir Ernest Cassel. En annan av Liljevalch jr:s betydelsefulla konstnärsvänner var arkitekten och etsaren Axel Herman Hägg. Han var verksam i London där han utgjorde den svenska konstnärskolonins medelpunkt och fungerade som en naturlig kontakt för besökande svenskar, såsom Carl Fredrik jr, Anders Zorn och många andra.

Tre hem, på landet och i stan

Carl Fredrik jr hade alltså två lantligt belägna hem som han själv satte sin prägel på och engagerade sig i skötseln av. Förklaringen till att hans val föll på dessa två ställen - han hade råd att i stort sett köpa vad han ville - var hans luftrörsbesvär. Södertälje var känt för sitt hälsosamma klimat och en populär badort med tillgängliga så kallade baddoktorer. Här lät Liljevalch jr finansiera en järnvägssträcka för att orten skulle bli lättillgänglig för stadsborna. Medstugans höga klara luft ansågs allmänt välgörande men efter det första året som så kallad luftgäst återkom Liljevalch jr kanske främst för den goda jakten och fiskets skull.

I huvudstaden hyrde Carl Fredrik jr ett modernt boende i greve von Halwylls fastighet i hörnet av Vasagatan och Vattugatan. Det Stockholm med omnejd som Carl Fredrik jr och hans vänner rörde sig i skiljer sig naturligtvis från dagens stadsbild och miljöer. På samma sätt skiljer sig deras vanor och levnadsstandard betydligt från det stora flertalet människor i huvudstaden. Nöd och lyx bodde grannar i 1880-talets Stockholm, där exempelvis Birger Jarlsgatans pampiga fasader dolde fattigdom och mänskligt elände ett stenkast bakom.

En eftermiddag i 1880-talets Stockholm

En välbeställd mans eftermiddag kunde bestå i en promenad längs Stockholms framväxande boulevarder, enligt franskt esplanadsystem. (Om han var gift kunde han naturligtvis ta med sin hustru, vars förmyndare han var ända fram till 1920 då lagen ändrades.) Han kanske tog på sig en engelskt skräddad överrock, rättade till kravatten och steg ut i den så kallade snobbrännan. Här dröjde det säkerligen inte lång stund innan han stötte på någon bekant. Kanske drog de sig tillsammans mot den omtyckta mötesplatsen Berzelii parkeller tog en droska längs Strandvägen som fick ett allt imponerande yttre.

Om färden gick till restaurang Hasselbacken på Djurgården och året var 1875 kunde de exempelvis beställa in oxsvanssoppa för 50 öre, vilket motsvarar 20 kronor i

dagens penningvärde, gös med smör och ägg för 1 krona, vilket motsvarar 40 kronor, och avsluta med en persika för samma pris.

När skymningen sänkte sig över staden tändes möjligen några av de få och alldeles nya glödlamporna i utvalda fönster. Och kanske återvände herrarna till Berzelii park där kvällen avslutades på det mer folkliga och livliga Berns salonger.

Med tanke på Carl Fredrik jr:s naturintresse och hans behov av att söka lindring för sina luftrörsbesvär, så var huvudstadens punsch- och cigarrimpregnerade restaurangliv troligen inte den miljö han trivdes bäst i. Däremot kan man tänka sig att friluftsliv och nöjeslivet på det lantliga Djurgården utövade en viss attraktion på Liljevalch innan han köpte Saltskog i Södertälje och byggde jaktvillan i Jämtland.

Försynt individualist som förblev ungtkarl

Trots sitt stora umgänge har Carl Fredrik jr beskrivits som en tillbakadragen och försynt man, en utpräglad individualist utrustad med stor generositet och humor. När han rörde sig bland folk kan det varit omöjligt att undgå att lägga märke till denna nära två meter långa man med sitt böljande skägg. Han tycks ha varit en person som varit intresserad av det mesta som kunde lära honom något nytt. Konst, antikviteter, botanik, jakt och fiske är några exempel.

Carl Fredrik jr friade till den radikala agitatorn Kata Dalström men hon tackade nej och han förblev ungtkarl hela sitt liv. Han adopterade Fanny Wesche som sin dotter och hon flyttade till Saltskog gård 1886. De biologiska föräldrarna var Carl Fredrik jr:s bekantas bekanta.

Jättearvet och konsthallen

Carl Fredrik Liljevalch jr avled, 71 år gammal, i sitt hem i Saltskog eftermiddagen den 24 april 1909. Vid sin död 1909 efterlämnade Carl Fredrik jr en förmögenhet som motsvarade mer än 250 miljoner kronor i dagens penningvärde. Pengarna till uppförandet av Liljevalchs konsthall kom från de ekonomiska medel som blev över efter det att hans testamenterade donationer delats ut. Uppförandet av konsthallen kostade 516 000 kronor, dvs ca 17 miljoner kronor mätt med konsumentprisindex.

Carl Fredrik jr:s konstnärsvänner med skulptören Christian Eriksson i spetsen menade att den gode vännen nämnt att han gärna ville se en permanent utställningslokal för samtidskonst. En annan vän, Prins Eugen, lyckades få tillgång till en tomt som ägdes av Stockholms stad, i kvarteret Fyrkanten på Djurgården.

En arkitektävling utlystes och juryn valde Carl Bergstens radikala förslag. Den förste intendenten, dvs konsthallschefen tillsattes av Prins Eugen. Det var Sven Strindberg - en släkting till August Strindberg - som hämtades från egen galleriverksamhet i Helsingfors. Liljevalchs konsthall invigdes 1916 med en gemensam utställning av tre av Liljevalchs jr vänner, nämligen de hyllade konstnärerna Anders Zorn, Carl Larsson och Bruno Liljefors.

Bakgrund

*Carl Fredrik Liljevalch jr:s efterlämnade vid sin död sammanlagda tillgångar på omkring 250 miljoner räknat i dagens penningvärde.(1) När arvtagarna fått sitt och alla donationer delats ut fanns det fortfarande omkring 1,5 miljoner kronor kvar, närmare bestämt nära 62 miljoner kronor i dagens penningvärde. I sitt testamente ger Carl Fredrik jr boutredningsmännen fria händer att disponera överskottet. De ekonomiska medlen för uppförandet av Liljevalchs konsthall kom från dessa "överblivna" pengar. (2)

*Gällande Carl Fredrik jr:s födelsedatum finns två olika uppgifter: Enligt antavlorna (Tåhlin, Ivetorp) föddes Carl Fredrik jr den 29 jul 1837 men i skriften Saltskog gård av Göran Gelotte 2001 uppges födelsedatumet vara 31 juli 1837. (3)

*Carl Fredrik Liljewalch, född 1796-07-11 i Lund, Malmöhus län, död 1870-06-24 Stockholm. Far:Samuel Lilliewalch. Mor: I:2 Sophia Maria Sylwan.

Barn med Margareta de la Rose:

Carl Fredrik Liljewalch, född 1826-02-17, död 1833

Hilda Margaretha Liljewalch. född 1826-12-13, uppgift om dödsår saknas.

Lorenz Liljewalch, född 1830-09-30, död 1830-12

Francis Laura Liljewalch, född 1834, död 1841

Nina Helena Liljewalch, född 1835-07-24, död 1892-07 i Skottland

Carl Fredrik Liljewalch, född 1837-07-29, död 1909-04-24

Emil Theodor Liljewalch, född 1837-07-29, död 1850

Thomas (Tom) Decimus Liljewalch, född 1840-09-07, död 1904-02-16

Francise Laura Wilhelmina Lijewalch, född 1845-08-25, uppgift om dödsår saknas.

Eduard (Edward) Olof Liljewalch, född 1833-01-31, död 1915-08-20

Observera att släkten Liljevalch har stavat sitt efternamn på flera olika sätt genom tiderna. (4)

*Carl Fredrik senior (1796 -1870), föddes i Lund men flyttade redan som sextonåring till Stockholm och gjorde en anmärkningsvärd karriär. Hans affärsrörelse bestod främst av träförädling, rederiverksamhet, export av trävaror och import av stenkol. "

Under missväxtåren i övre Norrland lindrades nöden genom Carl Fredrik seniors spannmålsleveranser och han kallades därför "Norrlands välgörare". Han drog även igång industriell verksamhet i denna fattiga del av Sverige. Ett stort myrodlingsprojekt på Gotland drev honom slutligen i konkurs år 1864, ett år efter hustrun Margaretas död.

Liljevalch senior var en orädd entreprenör och insatsen bestod alltid av personliga tillgångar, vilket resulterade i så väl stora vinster och som kännbara förluster. Med ett finkalibrerat sinne för affärer, en imponerande förhandlingsförmåga och ett djupt engagemang i allt han företog sig lyckades han utveckla en rad lönsamma projekt i stor skala. Han var utan tvekan en viktig personlighet i det förindustriella Sverige.

Carl Fredrik senior föddes i Lund men kom som 16-åring till Stockholm och anställdes som kontorist hos stadens största specerivarugrossist. Året därpå sändes han till S:t Petersburg av företaget för att driva in en fordran. I Ryssland fängslades den unge svensken men frigavs och fick audiens hos den ryske tsaren Alexander.

Hemma i Stockholm öppnade Carl Fredrik senior snart en egen grossiströrelse, uppförde en ångsåg och en träförädlingsfabrik vid Tegelviken, närmare bestämt granne med Stora varvet som låg på den plats där Vikingterminalen nu finns.

En del av tillverkningen utgjordes av fanér som exporterades till England och USA på Liljevalchs egna fartyg. Kontakten mellan Carl Fredrik Liljevalch och England utvecklades och genom returlaster blev han på 1830-talet Sveriges största importör av engelskt stenkol.

1832 öppnade han efter engelsk förebild en matinrättning utan alkoholserving för sina matrosar och arbetare vid Tegelviken. Detta väckte bland annat intresse hos nykterhetsivraren kronprins Oskar, senare Oscar den förste.

Även kung Karl XIV intresserade sig för Carl Fredrik seniors framsynta verksamhet

och anlitate honom som rådgivare under många år. Samtalen gällde framför allt den stora nöden i Norrland som orsakats av flera års missväxt. Regeringens spannmålsstöd till befolkningen i norr kostade enorma belopp och Liljevalchs övertog hjälpverksamheten mot att han beviljades tillstånd att exploatera landsändans största tillgång, nämligen skogen.

Sagt och gjort, Carl Fredrik senior köpte sågverk, där ibland Baggböle utanför Umeå 1834, byggde fabriker för träförädling, uppförde skeppsvarv i nästan varje utskeppningshamn längs Norrlandskusten och skeppade trävaror till Asien och Australien.

På uppdrag av den nytillträdde kungen, Oskar I åkte han dessutom till Ostindien för att upprätta ett handelsavtal som tillät utländska fartyg att lasta och lossa i Kina. Han lyckades också lägga grunden till svenska och norska handelskonsulat i de kinesiska hamnstäderna.

Carl Fredrik seniors sista riktigt stora projekt var engagemanget i det Gotländska Myrodlingsbolaget, vars verksamhet inriktades på att utdika öns stora myrar och göra dem odlingsbara. 1864 gick Liljevalchs i konkurs och lämnade Gotland för gott. De sista åren bodde han hos sonen Carl Fredrik jr innan han avled den 24 juni 1870. (5)

*Mellan 1824 och 1852 bodde familjen Liljevalchs på adressen Tjärhovsgatan 89, numera Folkungagatan 141. Huset är byggt 1748 och står kvar än idag. (6)

*Familjen Liljevalchs bodde bland annat vid Slottsterassen och på Mellangatan 29 under vistelserna i Visby. Edward Liljevalch kom i vuxen ålder att flytta mellan olika adresser längs Strandgatan men köpte 1862 den stora medeltida fastigheten på Strandgatan 5. (7)

*Den Liljevalchska släkten utslocknade troligen på manssidan år 1927 med Eduard Carl Fredrik Liljevalchs död. Den hade sina rötter i Småland och kan härledas till Måns Mattson Lilljevalk, ägare av Wallersta gård nära Värnamo, troligen född år 1636. Under 1600-talet fanns några av Liljevalchsklanens borgare i Eksjö, mellan 1668 och 1840 bodde dess akademiker i Skåne och i början av 1800-talet spreds släktens affärsdrivande gren - dit Carl Fredrik jr hörde - till Gotland och Stockholm.

Carl Fredrik jr:s farbror Olof (1795-1862) utvandrade via USA till den nybildade staten Chile 1819 för anställning på ett amerikanskt handelskontor. Den chilenska

släktgrenen heter idag Page respektive Murillo och har i sin tur delvis flyttat vidare till USA och Kalifornien. (8)

*I syskonskaran fanns, förutom Carl Fredrik junior, ytterligare två bröder som kom att placera sig på framträdande positioner i samhället nämligen Edward (1833-1915) och Thomas (1840-1904). Med studier och företagande på Gotland i bagaget flyttade de till Stockholm och kom att få inflytande inom näringslivet, finansvärlden och huvudstadens politik.

1870 bildade de två bärgnings- och dykeribolaget Neptun. Företaget blev ett av de ledande bärgningsföretagen i världen med många internationella uppdrag. Verksamheten styrdes från Edward och Thomas gemensamma kontor i Stockholm, vid Slottsbacken 8 och senare Skeppsbron 34.

Neptunbolaget uppgick 1940 i Broströmskoncernen och dess kärnverksamhet fanns kvar ända fram till varvs- och rederikrisen 1984 då den avvecklades. En av de mest uppmärksammade bärgningarna som utfördes i vår tid är lyftet av regalskeppet Vasa.

Edward var under lång tid ledamot av Stockholms stadsfullmäktige med ansvar för stadens finanser och fastighetsaffärer, en position som motsvarar dagens kommunstyrelseordförande.

Thomas utsågs 1893 till styrelseledamot i Riksbanken och samma år till ledamot i stadsfullmäktige i Stockholm. Han var också ledamot i flera företagsstyrelser och VD för Oskarshamns Verkstads- & Skeppsdockas AB.

Naturligtvis kan man fråga sig om Thomas och Edwards privatekonomiska intressen gick att förena med deras politiska uppdrag att verka för det allmännas bästa. Men källorna anger att de båda bröderna var ytterst noga med att inte låta det ena påverka det andra. Edward verkade så till den milda grad för det allmännas bästa att han beskrevs som "besvärlig, med hårda nävar och lust att regera".(9)

*På grund av denna ovilja att framhäva sig finns inte mycket material bevarat, och inte heller publicerat, om den Liljevalchska släkten och dess verksamhet. Detta är möjligen en aning förvånande med tanke på deras inflytande över svensk industrialisering och framgångsrika entreprenörskap.

*Fadern Carl Fredrik senior och Lars Johan Hierta (1801-1872) var affärsbekanta och deras vägar korsades regelbundet i huvudstadens förindustriella områden Tegelviken

och Barnängen, där de båda drev rörelser.

Hierta etablerade Liljeholmens stearinfabrik 1839 och sitt sidenväveri 1846 i området, och Carl Fredrik senior hade sitt framgångsrika sågverk och träförädlingsfabrik. De båda herrerna hade också gemensamma affärsintressen på Gotland, bland annat i Myrodlingsbolaget. Hierta visade dessutom intresse för sönerna Edwards och Thomas verksamhet och blev en av de stora aktieägarna i bolaget Neptun. (10)

*Under Carl Fredrik jr:s ledning kom Bergvik & Ala bli först i världen med industriell produktion av vitt träfritt papper enligt en förbättrad framställningsmetod.(11)

* Klotenverken köptes upp av Thomson, Bonar & Co, Carl Fredrik jr placerades som VD och en slumrande gruvindustri väcktes till liv tack vare nya bearbetningsmetoder.(12)

*Transporten av järnmalm skedde vid denna tid på ett antal olika järnvägssträckor, var och en med sin egen förvaltning, vilket gjorde hanteringen besvärlig. Malmen fördes från Grängesberg via Frövi - Ludvikabanan till Vanneboda, som gick in på Örebro-Köpings järnväg mot Valskog och vidare över Eskilstuna och Flen till Oxelösunds hamn för transport till sjöss. (13)

*En av de brittiska finansiärerna, Sir Ernest Cassel (1852-1921) kom att bilda ett slags radarpar med Carl Fredrik jr.

Han gjorde stora investeringar runt om i världen, bland annat finansierade han den första Assuandammen i Egypten liksom gruvor och järnvägar i Syd- som Nordamerika samt det första tunnelbanebygget i London. Cassel satsade - med hjälp av Liljevalch jr - pengar i Sverige och tog därmed bland annat initiativet till Grängesbergs Grufvebolag och Grängesbergs gemensamma gruvförvaltning, genomdrev en sammanläggning av smågruvorna i området, finansierade större delen av det svenska järnvägsaktiebolaget (Swedish Central Railway Association) samt köpte in sig i de mindre järnvägarna i Bergslagen.

Detta blev starten till TGOJ (Trafikaktiebolaget Grängesberg Oxelösunds Järnvägar). Cassels affärsidé byggde på ett kombinerat företagsägande för att kunna ta hand om alla led i produktionen.(14)

*C.F.Liljevalch jr skänkte stora summor till Uppsala universitet,

Handelshögskoleföreningen i Stockholm samt Stipendiefonden vid nuvarande Stockholms universitet. C.F Liljevalchs j:ors stipendiefond delar fortfarande ut stipendier till studieresor avsedda för studenter vid matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet. (15)

Fotnoter, källor och tack

Fotnoter

1. Enligt bouppteckningen 6 346 405:68 kronor (Kopior av C.F. Liljevalchs testamente, Stiftelsen Saltskog gård.)

2. I skriften Liljevalchs konsthall 75 år, 1991, red Bo Särnstedt, sid 15, anges att ca 500.000 kronor - i dåtidens penningvärde - blev över. Svante Hedin uppger i sin text Herrarna Liljewalch - med sinne för affärer (2004) att beloppet som blev över var 1,5 miljoner räknat i dagens penningvärde och att uppförandet av Liljevalchs konsthall kostade drygt 2 miljoner kronor (516.000 kronor i dåtidens penningvärde) .

I Bo Särnsteds skrift Året var 1916 framgår det av ett katalogförord från samma år att medlen till konsthallen nätt och jämt räckte till, en brist som avhjälpes av Eva Bonniers donationsnämnd.

3. Tåhlin, Hans

Antavla för Carl Fredrik Liljevalch, 1837-1909, avskriven av Maj-Britt Ivetorp 2000. Gelotte, Göran: Saltskog gård, 2001.

Annika Hansson Wretman sluter sig till det datum Tåhlin och Ivetorp anger eftersom dessa två källor är samstämmiga.

4. Antavlan, sammanställd av Hans Tåhlin (Tåhlin, Hans: Anfäder, C.F Liljevalch) är kompletterad med uppgifter från Svante Hedin (Hedin, Svante: Herrarna Liljewalch - med sinne för affärer, 2004). Observera att Tåhlins antavla anger att Carl Fredrik jr föddes samma datum som Emil Theodor Liljevalch. Denna förmodade tvillingbror nämns inte i någon annan källa, kanske på grund av att han avled vid 13 års ålder.

5. Gelotte, Göran: Saltskog gård, 2001

Hedin, Svante: Herrarna Liljewalch - med sinne för affärer, 2004

6. Hedin, Svante, 2004

7. ibid

8. Tåhlin, Hans: Anfäder, C.F Liljevalch

9. Hedin, Svante, 2004

10. Hedin (2004)

11. ibid

12. ibid

13. Historiskt om svenska järnvägar, www.historiskt.nu, redaktör Rolf Sten. Sajten anger källan Svenska Järnvägsföreningens historik 1876-1926.

14. www.cassels.com, Stiftelsen E Cassels Arbetarefond, Grängesberg

15. Gelotte (2001), sid 25

Tryckta källor

Fogelström, Per Anders: En bok om Stockholm (1978)

Gelotte, Göran: Saltskog gård (2001).

Järnfeldt-Carlsson, Marta: Landskap, jaktvillor och kurhotell. Arkitektur och turism i Västjämtland 1880-1915, avhandling Umeå universitet.

Särnstedt, Bo: Året var 1916 (1976)

Särnstedt, Bo: Liljevalchs konsthall 75 år (1991)

Tjerneld, Staffan: Stockholmsliv. Hur vi bott, arbetat och roat oss under 100 år, Nordstedts (1949-1951)

Wintzell, I: Mannen och modet, Nordiska museets förlag, Stockholm (1993)

Östenson, Stig: Den Lågfrälse Vallerstadsätten (1400-talets senare del - 1600-talets början) och Släkten Liljewalchs äldre led (1562 - 1726). Uppsats återgiven i Släkt och Hävd 1971

Östenson, Stig: Småländskt låg- och halvfrälse. Uppsats i Personhistorisk Tidskrift, Årgång 66. Stockholm 1969

Otryckta källor

Hedin, Svante: Herrarna Liljewalch - med sinne för affärer, 2004

Tåhlin, Hans: C.F Liljewealchs anfäder (2005)

Ivetorp, Maj-Britt: Antavla för Carl Fredrik Liljewealch, 1837-1909 (2000)

Liljewealch Carl Fredrik jr, brevsamling, Stiftelsen Saltskog gård

Liljewealch Carl Fredrik jr, testamente, Stiftelsen Saltskog gård

Internetkällor

www.afafastigheter.se, text av Harald Norbelie, AFA fastigheter, Stockholm

www.biologiskamuseet.se

www.berns.se

www.cassels.com Stiftelsen E Cassels Arbetarefond, Grängesberg

www.historiskt.nu Historiskt om svenska järnvägar, redaktör Rolf Sten. Sajten anger källan Svenska Järnvägsföreningens historik 1876-1926.

www.sfv.se, Statens Fastighetsverk (förvaltare av Villa Lusthusporten)

Muntliga källor

Svante Hedin, Gotland

Lars Olov Lindgren, ordförande, Stiftelsen Saltskog gård

Hans Tåhlin, Stockholm

Ett särskilt tack riktas till Svante Hedin, Lars Olov Lindgren och Hans Tåhlin.